

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*Матеріали Всеукраїнських науково-практичних конференцій
“Проблеми інтеграції економіки України в ЄС і вступ до СОТ”*

м. Київ, МАУП, 20 травня 2006 р.,

*“Концептуальні засади формування стратегії
соціально-економічного розвитку України”*

м. Київ, МАУП, 25 жовтня 2006 р.

Київ 2007

ББК 65.9(4УКР)-1я43
С91

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Сучасні проблеми розвитку економіки України: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Пробл. інтеграції економіки України в ЄС і вступ до СОТ”, м. Київ, МАУП, 20 трав. 2006 р., “Концепт. засади формування стратегії соц.-екон. розвитку України”, м. Київ, МАУП, 25 жовт. 2006 р. — К. : МАУП, 2007. — 340 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-757-0

Розглядаються проблеми розвитку України у зв'язку зі вступом до Світової організації торгівлі. Пропонуються шляхи реформування економіки країни в умовах ринку. Висвітлюються проблеми державного регулювання економіки.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління і для всіх, хто цікавиться проблемами менеджменту й розвитку управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)-1я43

ISBN 978-966-608-757-0

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

Зміст

<i>Вступ</i>	7
Розділ I. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ВСТУПОМ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ	9
Горбань С. Ф., Чумак О. В. <i>Напрями інноваційного розвитку України в контексті вступу до Європейського Союзу</i>	10
Петрова А. Е. <i>Ближневосточная модель внешнеторговой политики и торговля Украины со странами Ближнего Востока</i>	18
Бовтрук Ю. А. <i>Вплив створення Європейського валютного союзу та запровадження валюти євро на економіку України</i>	22
Сергієнко О. М. <i>Економічні тенденції розвитку України в умовах вступу до СОТ</i>	29
Макаровська Т. П. <i>Інформаційна безпека України як передумова її вступу до СОТ</i>	37
Малиш Н. А. <i>Проблеми науково-технологічного розвитку України в межах європейського дослідницького простору</i>	43
Фещенко О. Л. <i>Формування ефективних пропорцій промисловості в умовах інтеграції України в ЄС</i>	48
Ватченко А. Б., Мосияш А. Л. <i>Планирование в интеграционных процессах предприятия</i>	60
Гречишкіна О. О. <i>Проблеми та перспективи розвитку національної банківської системи в контексті вступу до Європейського Союзу</i>	62
Копнов М. А., Авдєєва А. Н. <i>Проблеми міжнародної організації малого та середнього бізнесу і шляхи їх вирішення на основі впровадження інноваційних технологій</i>	66

ВПЛИВ СТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВАЛЮТНОГО СОЮЗУ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВАЛЮТИ ЄВРО НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Оскільки Європейський валютний союз (ЄВС) є економічною зоною, яку за розміром і потенціалом можна порівняти, мабуть, із США, його існування приведе до структурних змін у фінансовому світі. Існує певна кількість передавальних механізмів, через які ЄВС впливатиме на економічну політику інших країн, зокрема України. Серед них важливе місце посідає міжнародна торгівля та економічні цикли, синхронність яких буде важливим критерієм при прийнятті економічних рішень, особливо у сфері грошово-кредитної політики та політики валютного курсу в інших країнах. Іншими каналами передавальних механізмів є прийняття рішень щодо рівня відсоткових ставок у межах єврозони, а також зміни у співвідношенні євро — долар США.

Розглянемо спочатку трансмісію імпульсів через торговельні зв'язки. Вплив економічних циклів країн ЄВС на певну країну буде тим більше, чим міцнішими є торговельні зв'язки цієї країни з ЄВС і чим меншою є ця країна. В Україні з 1996 р. відбувається переорієнтація експортних потоків за межі СНД і майже 1/5 експорту України йде до єврозони [2, 268]. Тому торговельні зв'язки України з країнами ЄВС дуже міцні. Експерти німецької консультативної групи з питань економічних реформ в Україні на основі структурних факторів — ступеня відкритості української економіки, складу експорту товарів, послуг і географічного напрямку експорту — дали грубу оцінку ефектам від сигналів зростання, які надходять з єврозони. Запровадження євро стимулювало економічне зростання в євро-

зоні, що призвело до збільшення попиту на імпорт з боку цих країн. І таким чином зростання на один відсоток у єврозоні дасть імпульс зростанню від 0,2 до 0,3 ВВП в Україні, що може збільшити експорт від 0,8 до 1,0 % [2, 268] (див. таблицю).

Вплив 1 % зростання ВВП в єврозоні [2, 267]

Регіон	Зміна ВВП, %	Зміна експорту, %	Експорт у єврозону, % ВВП	Експорт промислових товарів, % загального експорту
Країни Центральної та Східної Європи	0,6	1,5	17	80
Середземноморські країни	0,3	1,0	10	53
Україна	0,2–0,3*	0,8–1,0*	9	33**

* Ці цифри з якісної оцінки напряму розвитку України і складу торгівлі порівняно з результатами прогнозів МВФ.

** Для України це цифри промислового експорту без урахування експорту металів, який інтенсивно субсидується. Останній становить близько 42 % загального експорту.

З огляду на майбутнє з урахуванням того, що із приєднанням 10 нових членів до ЄС частка експорту України в цей регіон постійно зростатиме, слід зазначити, що в перспективі 1 % збільшення в межах єврозони має підвищитися на 2/3 % в Україні, стимулюючи збільшення експорту в діапазоні від 1,5 до 2,0 % [2, 269].

Другим каналом трансмісії є рішення щодо відсоткових ставок в Європейському валютному союзі. Політика Європейського центрального банку впливатиме найбільше на ті країни, які використовують євро як номінальний якор для своїх систем валютного курсу. Вплив цього фактора тим більший, чим менше ступінь обмеження руху капіталів. Міжнародним валютним фондом проводились дослідження, які підтвердили наявність ефектів переливу від змін відсоткових ставок у межах єврозони на прикордонні регіони. Це означає, що зміни у відсоткових ставках у єврозоні спричиняють зміни у відсоткових ставках в інших країнах, що, у свою чергу, призводить до змін в економічній діяльності, графіку обслуговування боргу та коливання валютних курсів.

Є фактори, які підтримуватимуть ефективність цього каналу трансмісії, серед яких важливе місце посідають фінансова інтеграція, існування монетарного режиму та режиму валютного курсу.

Щодо України вплив цього фактора трансмісії дещо обмежений. Це пояснюється низьким рівнем інтеграції України у світову фінансову систему, що спричинює низькі чисті потоки капіталу. В Україні ще досі є обмеження щодо операції з іноземною валютою. Трансмісії змін у відсоткових ставках заважає також режим валютного курсу в Україні — кероване “плавання” із долларом США як базовою валютою. Вплив змін у відсоткових ставках в Європейському валютному союзі більше впливатиме на Україну, якщо її система валютного курсу стане системою з фіксованим валютним курсом щодо євро або хоча б системою керованого “плавання” з євро як базовою валютою. Але навіть якщо система валютного курсу України не зміниться, вплив змін у відсоткових ставках у єврозоні на неї буде обмежений короткостроковим періодом внаслідок нерозвиненості банківської системи, низького рівня довіри до української економіки, а тим більше до стабільності ставок, валютного курсу, стосовно високого відсотка нееластичності інвестиційного попиту, що призводить до більшої різниці у відсоткових ставках порівняно із високорозвиненими ринками капіталу.

Нерозвиненість банківської системи України певною мірою спричинює той факт, що у більшості випадків основним джерелом фінансування в Україні слугують внутрішні грошові потоки. Виходячи з цього експерти Німецької консультативної групи зазначають, що є значна вірогідність того, що різке підвищення відсоткових ставок в єврозоні ніякою мірою не вплине на зниження ВВП в Україні або якщо вплине негативно, то несуттєво — на 0,1 % [2, 272].

Слід зазначити, що зміни у відсоткових ставках в єврозоні впливатимуть не тільки на економічне зростання, а й на сплати іншими країнами зовнішніх боргів та їх фіскальну політику, тобто опосередковано впливатимуть на економічний цикл. Цей ефект відчуватиметься тим більше, чим більша буде частка зовнішнього боргу країни в євро і чим вища частка змінної відсоткової ставки. Цей взаємозв'язок підтверджується таким рівнянням:

$$\Delta \text{DSR} = \Delta \text{ieur} \cdot \frac{\text{Semu}}{100} \cdot \frac{\text{Ssv}}{100} \cdot \frac{\text{D/GDP}}{\text{X/GDP}},$$

де ΔDSR — зміна, виражена у відсоткових пунктах, у показнику обслуговування боргу країни; Δieur — зміна у відсоткових пунктах відсоткової ставки євро; Semu — частка короткострокового, а також змінна частки середньо- та довгострокового боргу у структурі зовнішнього боргу; D/GDP та X/GDP — частка зовнішнього боргу щодо GDP та експорту до GDP відповідно [2, 272].

У випадку України прямі ефекти підвищення відсоткових ставок у ЄВС є порівняно несуттєвими, оскільки частка зовнішнього боргу України, деномінована в євро, досить низька. Значно більше на економіку України впливатимуть зміни у співвідношенні євро/долар США, які відбиватимуться на курсі гривні до євро.

На зміну співвідношення курсу євро/долар США значною мірою впливають зміни або очікування майбутніх змін у відсоткових ставках в ЄВС щодо відповідних змін у США. У політиці валютного курсу євро та встановленні валютного курсу цієї валюти щодо інших валют найбільш зацікавлені країни, які прив'язують свої валюти до долара США і яких еднають з єврозоною тісні торговельні відносини. Щодо України, то внаслідок вищезазначених факторів зміни у курсі євро/долар впливають на курс гривні до євро і є важливими для прогнозування реального валютного курсу гривні, для визначення напряму економічного зростання та майбутньої інфляції. Ревальвація долара США спричинить підвищення реальної вартості гривні. Експерти Німецької консультативної групи зазначають: “якщо цю ревальвацію не буде зрівняно за рахунок зростання продуктивності на рівні підприємств, ці відхилення можуть легко призвести до проблеми з дефіцитом поточного платіжного балансу і валютної кризи” [2, 273].

Ревальвація ж євро до долара США спричинить девальвацію гривні щодо євро і призведе до зростання попиту на експорт та вищих темпів економічного зростання в Україні. А це вже загрожуватиме внутрішній стабільності цін завдяки підвищенню цін на імпорт.

Неабияке значення для проникнення євро в економіку Украї-

ни має також товарна структура експорту. В експорті України провідне місце займають метали, вироби з них, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, мінеральні продукти. Традиційно здебільшого ціни на сировину визначаються в доларах США, через це Україна нині не має можливостей широко застосовувати нову європейську валюту. Втім, євро може використовуватися Україною як валюта платежу, коли ціна контракту визначається в доларах США, а платіж надходить у євро. Це залежатиме від таких факторів:

- співвідношення курсів долара і євро: якщо долар дорожчає, українським експортерам вигідно отримувати платежі в доларах, а імпортерам платити в євро, коли дорожчає євро, навпаки;
- зручності використання євро в технічному і юридичному аспектах;
- ступеня внутрішньої ліквідності євро в Україні;
- поведінки інших великих постачальників сировини і напівфабрикатів.

Полегшити зовнішню торгівлю України з ЄС зможуть також однорідність і порівнянність цін, виражених в одній валюті в різних країнах ЄВС, що значно спростить проблему вибору товарів і послуг. Прозорість цін посилить конкуренцію в єврозоні, що знизить ціни на імпорт в Україну, але водночас відкриє доступ у Європу лише тим українським підприємствам, які встановлюють низькі конкурентні ціни на свою продукцію. Мабуть, таких підприємств буде небагато, оскільки, хоч Україна вже почала створювати з ЄС зону вільної торгівлі, проти неї ще часто застосовуються нетарифні обмеження.

Зауважимо, що найбільшу користь від запровадження євро відчують підприємства та установи України, які мають клієнтів і партнерів у багатьох західноєвропейських країнах, а саме: авіакомпанії, туристичні фірми, транспортні компанії тощо. Філіали західноєвропейських компаній також поступово переходитимуть на євро, і українські підприємства за їх участі зможуть відкривати рахунки в євро.

Комерційні банки України загалом виграють від запровадження євро, оскільки перед ними відкриваються нові перспективи діяльності — прискорення швидкості операцій, створення нових видів банківських продуктів, надання нових послуг. Хоча

прибуток банків, що заробляють на валютних операціях з європейськими валютами, зменшиться майже на 10 % [1, 82], відсутність конверсійних операцій дасть у майбутньому численні вигоди і значну економію. Запровадження євро насамперед стосується тих українських банків, які мають кореспондентські рахунки з банками в Європі. Крім відкриття рахунків у євро вони повинні підключатися до систем швидкісних розрахунків, зокрема *TARGET* та ін.

Національний банк України дозволив комерційним банкам здійснити конверсію поточних клієнтських рахунків, відкритих у єровалютах, у євро, а також конвертувати за дорученням клієнтів єровалюти в євро та інші валюти за курсом, встановленим Європейським центральним банком від 31 грудня 1998 р. У зв'язку з цим багато українських банків, наприклад "Промінвестбанк", "Укрексімбанк", почали здійснювати ще до 1 січня 2002 р. розрахунки в новій європейській валюті і переглядати мережі своїх кореспондентських рахунків з метою ефективного функціонування в умовах створення ЄВС. Деякі українські банки деномінували у 2001 р. розрахунки фізичних та юридичних осіб у європейських валютах (наприклад, у німецьких марках) в євро, але отримувати готівкою євро з цих рахунків стало можливим лише починаючи з 2002 р.

Слід зазначити, що саме Україна стала першою з країн СНГ, де почалася торгівля єровалютою. Це сталося на Українській міжбанківській валютній біржі (УМВБ) 11 січня 1999 р. Згодом операції з єровалютою поширились на Дніпропетровський, Харківський і Львівський філіали УМВБ і КМВБ. Валюту ЕКЮ вилучено з першої групи Класифікатора валют і змінено на валюту євро.

Є вірогідність, що із створенням ЄВС у світі виникне найбільший фінансовий ринок однієї валюти. Після запровадження євро в ЄВС уже діє другий за обсягом ринок облігацій світу і другий за обсягом ринок акцій. Європейські фінансові ринки стають зараз менш сегментованими і більш уніфікованими та ліквідними. Низькі витрати і велика дохідність інвестицій, відсутність валютних і зменшення кредитних ризиків приваблюватимуть багатьох інвесторів, серед них може бути й Україна. Наприклад, до травня 1998 р. на міжнародному ринку було продано держоблігацій на суму 244 млрд євро [1, 83] зі строками пога-

шення від двох до тридцяти років. Емітентом, поряд зі Швейцарією, Італією, Іспанією, Аргентиною, Бразилією, стала й Україна.

Отже, запровадження нової європейської валюти євро майже не спричинить негативних наслідків для економіки України, тим більше, що Україна нічого тут не втрачає. Нині ще важко прогнозувати, наскільки глибоко проникне євро в українську економіку, адже це залежить від позиції євро на світовій арені. Безперечно одне: нова валюта дає Україні ще один шанс поліпшити своє економічне становище і відстояти національні інтереси.

Література

1. *Дахно І. І., Бовтрук Ю. А.* Міжнародна економіка: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2002.
2. *Фомишин С. В.* Международные экономические отношения на рубеже тысячелетий: Учеб. пособие. — Херсон: Олди-плюс, 2002.
3. <http://www.delukr.cec.eu.int>
4. <http://www.president.gov.ua>